

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst : 14 februari 2025 Referentie : 25/ICEA/02960 Telefoon : (088) 496 04 21
Bijlage(n) : Behandelaar : Coen Bongers E-mail : info@cea.nl

Onderwerp   **Reactie hogeschool Windesheim - Consultatieformulier uitgangspunten raamwerk**

Let op

Het consultatieformulier bestaat uit vijf onderdelen. Ieder onderdeel verwijst naar de relevante paragraaf van [het consultatiedocument](#) en bevat de bijbehorende doelstellingen, uitgangspunten, consultatievragen en antwoordvelden. Houd hier rekening mee bij het lezen van deze reactie.

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: <ol style="list-style-type: none"> 1. toekomstbestendig zijn; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe raamwerk beschrijft de eindtermen op basis van leeruitkomsten met op strategisch niveau kaders voor het onderwijs- en toetsprogramma. Onderwijsinstellingen en RPO zijn aansluitend verantwoordelijk voor het opleidings- en toetsprogramma dat wil zeggen het ontwerp van leer- en lesdoelen en de onderwijs- en toetsvormen.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke kansen ziet u (bij het ontwerpen en invullen van het opleidings- en toetsprogramma) wanneer CEA de eindtermen beschrijft op basis van leeruitkomsten? 2. Welke belemmeringen ziet u (om dit te realiseren)?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding, werkveld en student
Antwoorden	<p>Kansen: Kansen liggen er met name in het leerweg onafhankelijk toetsen in de vorm van het valideren van relevante praktijkervaring. Dit vraagt echter om eenduidige formulering van het begrip leer-uitkomst en een scherpe afbakening van de invulling daarvan voor het accountantsberoep. Wellicht kunnen lessen worden geleerd uit het in de jaren '90 van de vorige eeuw door de NOVAA geïnitieerde project "opscholing" .</p> <p>Belemmeringen: De grootste belemmering is het ontbreken van een eenduidige formulering van het begrip "Leeruitkomst" en de daarmee samenhangende interpretatie van de toets criteria die gehanteerd moeten worden om vast te stellen of een leeruitkomst al dan niet wordt behaald. Hierbij is de uitdaging om de gewenste vrijheid aan de</p>

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

opleidingen te geven als het gaat om het logisch combineren van vaardigheden, kennis en praktijk. Voor de hand liggend is om op basis van voorbeeld leeruitkomsten handvatten te verstrekken voor de inrichting van het onderwijs aan de hand van eindtermen. Het door de CEA verplicht voorschrijven van een combinatie van eindtermen (kennis en vaardigheden) in de vorm van leeruitkomsten kan grote gevolgen hebben voor de inrichting van het onderwijs en daarmee ook voor de bekostiging.

Onderdeel 2 van 5

Paragraaf 3.2

Themagericht raamwerk

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: <ol style="list-style-type: none"> 2. conceptuele vorming stimuleren (en het 'stapelen' van onderwerpen voorkomen); 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe onderwijsraamwerk beschrijft de eindtermen themagericht.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke kansen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 2. Welke belemmeringen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 3. Voor welke (max 6) thema's zou u kiezen voor de oriëntatie Assurance en/of Accountancy-MKB?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding, werkveldadvies
Antwoorden	<p>Kansen: Thematische insteek sluit nauw aan bij het curriculum van de meeste HBO opleidingen. De huidige set van eindtermen vormen echter geen belemmering voor het vormgeven van thematisch onderwijs. Met name de verhoogde instroom in de duale opleiding laat zien dat themagericht onderwijs een betere aansluiting geeft op de professionele ontwikkeling in de praktijk en het praktijkleren.</p> <p>Belemmeringen: De vraag is of alle voor het beroep relevante conceptuele kaders zich lenen voor een thematische insteek en of de keuze van de thema's niet te dwangmatig wordt waardoor het ontwikkelen van innovaties door het onderwijs eerder wordt belemmerd dan verruimd.</p>

Suggestie voor thema's

De voorkeur gaat uit om de invulling van de thema's en daarmee samenhangende eindtermen over te laten aan de onderwijsinstellingen.

Voorbeelden van thema's zouden kunnen zijn:

Ethiek en integriteit

Financiële rapportage en compliance

Audit en Assurance

Technologie en digitalisering

Risicomanagement en interne beheersing

Duurzaamheid en ESG rapportage

Onderdeel 3 van 5

Paragraaf 3.3

Theorie en praktijk geïntegreerd in de eindtermen

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk. <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het leereffect voor studenten optimaal is; 2. dubbelingen voorkomen worden; 3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt; 4. de professionele ontwikkeling tot startbekwame accountant in een actieve leercultuur plaatsvindt.
Uitgangspunt	CEA wil de integratie van theorie en praktijk zoveel mogelijk stimuleren door de eindtermen geïntegreerd te beschrijven en in het raamwerk geen onderscheid te maken in eindtermen voor theorie en praktijk.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kijkt u aan tegen de integratie van de eindtermen van theorie en praktijk? 2. Welke kansen ziet u daarin voor studenten, het onderwijs- en/of het werkveld? 3. Welke belemmeringen ziet u?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding, werkveld en student
Antwoorden	<p>Integratie eindtermen van theorie en praktijk:</p> <p>Binnen het HBO hebben we goede ervaringen met de integratie tussen theorie en praktijk in de vorm van duale en deeltijd varianten van de bachelor opleiding en praktijkopdrachten in de post HBO opleidingen. Daarnaast wordt de ondersteuning van de trainees in de praktijkopleiding MKB in de vorm van begeleiding-dagen goed gewaardeerd. Deze onderwijsvormen zijn echter niet voor alle studenten / trainees even geschikt en kennen hun beperkingen in tijden van laagconjunctuur waarin niet voor alle studenten die dat willen een geschikte leer-werk plek te vinden is.</p>

Kansen voor studenten, onderwijs en het werkveld. Voor studenten biedt het de kans om zich in een vroeg stadium te oriënteren op het beroepenveld en hun studieschuld te beperken door werken en leren te combineren.

Docenten in het onderwijs zijn enthousiast over de inzet en betrokkenheid van deze categorie studenten. Voor het werkveld is het een goede manier om in een vroeg stadium kennis te maken met de student in opleiding.

Belemmeringen: Randvoorwaarden voor een succesvolle integratie zijn voldoende studenten die bereid zijn werken en studeren langdurig te combineren, de beschikbaarheid van voldoende geschikte leer-werkplekken en docenten die in staat zijn de theorie met de praktijk te verbinden. Daarnaast vraagt het ook van het werkveld een inzet als het gaat om het faciliteren in geschikte werkplekken en aanbieden van werkzaamheden en begeleiding om leeruitkomsten in de praktijk te kunnen aantonen.

<p>Doelstellingen</p>	<p>A. Eindtermen die zodanig zijn van opzet en inhoud dat ze:</p> <p>4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.</p> <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <p>3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt.</p> <p>C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat:</p> <p>1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd;</p> <p>2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.</p>
<p>Uitgangspunt</p>	<p>In het nieuwe raamwerk wordt de ECTS-norm per vakgebied losgelaten. Het beheersingsniveau omschrijft de kwalificaties bij afronding van de accountantsopleiding. Dit geeft de mate van complexiteit en zelfstandigheid aan waarop iemand de vereiste competenties moet behalen. De kwalificaties sluiten aan op het European Qualifications Framework (EQF) zoals dat in EU verband is opgesteld. Ook stelt CEA de eisen waaraan een student moet voldoen om de praktijkopleiding te mogen beginnen conform EQF. Voor de normen van de studielast en studieduur overweegt CEA verschillende mogelijkheden. Deze verschillen in hoeverre CEA opleidingen ruimte biedt om het opleidings- en toets programma in te vullen en een beroep doet op de verantwoordelijkheid van de opleidingen om de kwaliteitsnorm te handhaven. In haar toezicht rol beoordeelt CEA in hoeverre opleidingen de eindtermen realiseren en vaststellen dat een student deze heeft behaald.</p>
<p>Consultatievragen</p>	<p>1. Op welk niveau horen kwantitatieve en/of kwalitatieve normen thuis in de eindtermen? Bijvoorbeeld op themaniveau, op initieel- en/of eindniveau? En maakt u daarin onderscheid als</p>

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	<p>het gaat om type normering (studielast, studieduur, beheersingsniveau)?</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Acht u het noodzakelijk om normen op te nemen in de eindtermen voor studielast en studieduur? Wat zijn uw voornaamste overwegingen hierbij? 3. Welke kansen of belemmeringen ziet u bij de mogelijkheden (zie hieronder) die CEA moet meenemen in haar overweging?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding
	<p>1. Positie kwalitatieve en kwantitatieve normen.</p> <p>De beantwoording van deze vraag dient in het perspectief te worden gezien van het door de NBA vast te stellen beroepsprofiel waarbij onze voorkeur uit zou gaan naar een differentiatie van uitstroomprofielen op basis van expertisegebieden waarop assurance kan worden verstrekt. (Dutch Gaap / IFRS / MKB-Compliance / IT / CSRD / Milieu etc.) Vanuit dat perspectief wordt elke accountant opgeleid als assurance provider op één of meer expertisegebieden. De huidige basis van bedrijfseconomische expertise is dan niet altijd meer vanzelfsprekend en noodzakelijk.</p> <p>Voor de instroom in de post initiële opleiding is een afgeronde HBO Bachelor opleiding een goede kwalitatieve instroomnorm.</p> <p>Naast een kwantitatieve norm in EC's voor de generieke eindtermen op het kennisgebied van Assurance (De huidige ICAIS en A&A eindtermen) zou een kwantitatieve norm in EC's gedefinieerd kunnen worden voor de (minimum) omvang van de eindtermen voor het expertisegebied (en dus</p>

	<p>niet per vakgebied) waarin de accountant wordt opgeleid. Voor de praktijkopleiding blijft in onze ogen de doorlooptijd van 3 jaar relevante werkervaring een goede norm.</p> <p>2. Normen voor studielast en studieduur Om aansluiting te houden bij de (verdeling) van de studielast binnen het hoger onderwijs is het wenselijk om normen in ECTS te hanteren per expertise gebied en concrete invulling daarvan over te laten aan de onderwijsinstellingen. De studieduur is een afgeleide van deze studielast, waarbij een studielast van meer dan 30 EC naast een 4 daagse werkweek niet realistisch is.</p>	
	Mogelijkheden	Uw overwegingen:
	<p>Studielast theoretische opleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen normering voor de studielast, • Een minimum ECTS-norm voor gehele accountantsopleiding of een (minimum) ECTS-norm enkel voor de postinitiële fase. 	<p>Geen normering per vakgebied maar wel voor de generieke assurance competenties en voor het expertisegebied waarin de accountant afstudeert. Basis is een bachelor van 180 / 240 EC Post initieel 60-90 EC afhankelijk van de ingebrachte expertise.</p>
<p>Studieduur en -last praktijkopleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urennorm behouden, al dan niet met een kwalitatieve norm voor vakgebied en type werkzaamheden; 	<p>Doorlooptijd van 3 jaar minimaal 24 uur per week relevante praktijkervaring handhaven.</p> <p>Uren eis koppelen aan expertisegebied waarin</p>	

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	<ul style="list-style-type: none"> • Geen vertaling naar een urennorm, invulling aan NBA/RPO voor driejarige praktijkopleiding; • Geen kwalitatieve norm voor vakgebieden of type werkzaamheden.	de accountant wil afstuderen.
	<p>Beheersingsniveau theoretische en praktijkopleiding:</p> <p>CEA sluit met haar kwalificaties aan op het raamwerk dat gangbaar is in het hoger onderwijs. Het gaat om beheersing van de competenties op bachelor en/of masterniveau.</p> <p>CEA stelt per oriëntatie toelatingseisen (minimum) voor praktijkopleiding in aansluiting op het beroepsprofiel.</p>	<p>De verworven competenties dienen ten minste op HBO Bachelor niveau gerealiseerd te worden.</p> <p>Voor toelating tot de praktijkopleiding kan worden gedacht aan de volgende toelatingseisen:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Een afgeronde bachelor opleiding. B. Generieke kennis op het terrein van assurance. C. Generieke kennis op het expertise gebied.

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

Doelstellingen	C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat: <ol style="list-style-type: none"> 1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd; 2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	CEA overweegt een minimum set van competenties te beschrijven op basis waarvan een student aan de postinitiële fase van de theoretische opleiding kan beginnen zonder aanvullende deficiënties (instroomprofiel). Dit maakt voor studenten helder waar minimaal aan moet zijn voldaan en belemmert de student niet in zijn keuze van onderwijsinstelling. Opleidingen kunnen op basis van de minimum set een ontwikkelgesprek houden om te bepalen in hoeverre een student al competenties heeft verworven en waar aanvullende ondersteuning nodig is.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kijkt u aan tegen het beschrijven van een minimum set van competenties benodigd om te kunnen starten in de gehele post initiële fase van de opleiding (dus het theorie- en praktijkdeel)? Welke uitdagingen ziet u daarbij om dit te realiseren? 2. Wat is er volgens u nog meer nodig om een bredere en diverse instroom te faciliteren?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Opleiding
Antwoord	1. Minimumeisen instroom post initiële fase Zie ook het antwoord op de voorgaande vragen Een minimum set van competenties op het terrein van assurance en op het expertise gebied waarin de accountant wil afstuderen. De grootste uitdaging om dit te realiseren is een eigentijds beroepsprofiel wat dit mogelijk maakt. Een minimum instroomeis zet de startpositie van alle post initiële opleidingen op een gelijk niveau. Onderlinge

concurrentie kan hiermee worden voorkomen en het biedt transparantie voor alle studenten.

2. Bevorderen brede en diverse instroom

Het meer en beter betrekken van de nieuwe generatie accountants bij de beleidsvorming. Zorgen voor een eigentijds beroepsprofiel en eigentijdse (met name secundaire) arbeidsvoorwaarden waaronder coaching en training on the job. Voorkomen van uitval is zeker zo belangrijk als het verbreden van de instroom. Bij de toelatingseisen (bredere instroom) kan ook gekeken worden naar meer dan alleen de cijfers door bijvoorbeeld een assessment waarin vaardigheden, analytisch denkvermogen en motivatie worden getoetst. Op steeds grotere schaal wordt voorlichting gegeven door kantoren bij het middelbaar onderwijs. Door samenwerking in de keten kunnen we gezamenlijk het beroep in aantrekkelijkheid vergroten en het stereotype beeld van de accountant doorbreken. Dit is een positieve ontwikkeling maar vraagt ook veerkracht van de onderwijsinstellingen.